

Banu YILMAZ

Dr. Öğr. Üyesi | Assist Prof. Dr.
Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Gümüşhane-TÜRKİYE
Gumushane University, Faculty of Literature, Department of History, Gumushane-TURKIYE
ORCID: 0000-0001-6770-7519
bauyilmaz@gmail.com

Macar Kralı Lajos Kossuth'un Şumnu'daki Diplomatik Yazışmaları (1850)

Öz

1849 yılının ilk aylarında başlayan Macar Özgürlük Savaşı Rus ve Avusturya müttefik orduları tarafından kanlı bir şekilde bastırıldı. Çaresizlik içerisinde kalan Macarlar kendilerine sığınacak bir ülke aramaya başladılar. Kendileri için en güvenli ülke olarak Osmanlı Devleti'ni gördüler ve 1849 yılının Ağustos ayından itibaren Osmanlı sınır şehirlerine sığınmaya başladılar. Mültecilerin Osmanlı'ya sığınmaları sonrasında Rusya ve Avusturya mültecilerin iade edilmeleri konusunda ısrarcı olmuşlardır ancak Osmanlı Devleti kendilerine sığınanları teslim etmeyerek baskılara direnmiştir. Başta Macar Kralı Kossuth olmak üzere Osmanlıya sığınan Macarlar arasında birçok tanınmış sima vardır. Mülteciler, başlangıçta bir sınır şehri olan Vidin'e yerleştirilmiştir. Bir süre sonra bu şehrin mülteciler için güvenli olmayacağı anlaşıldığından Şumnu'ya nakledilmişlerdir. Bu makalede, Macar Kralı Kossuth'un yaklaşık üç ay kaldığı Şumnu'daki diplomatik yazışmaları değerlendirilmiştir. Yazışmalardan hareketle Kossuth'un ülkesini kurtarabilmek için yoğun bir gayret gösterdiği söylenebilir. Kossuth, Şumnu kampında kaldığı süre içerisinde mültecilerin daha iyi şartlarda barınabilmeleri için diplomatik yazışmalar yapmış ve bu yazışmalarda yaşadıkları sıkıntıları ayrıntılı bir şekilde dile getirmiştir. Bütün bu yazışmalar sırasında kararlı bir duruş sergileyen Kossuth, ülkesinin kurtulacağına ve mültecilerin geri döneceklerine dair inancını daima korumuş, mültecilerin şartlarının iyileştirilmesi için maddi desteğe ihtiyaç duyduklarını mektuplarında ifade etmiştir. Büyük bir çoğunluğu diplomatik meselelerin çözümüne dair yazışmalarının değerlendirildiği bu çalışmayla birlikte, Kossuth'un Macar mülteciler için verdiği mücadele daha iyi anlaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kossuth, Macar Mülteciler, Şumnu, Diplomatik yazışmalar.

Diplomatic Correspondence of the Hungarian King Lajos Kossuth in Shumen, (1850)

Abstract

The Hungarian War of Independence, which began in the first months of 1849, was bloodily suppressed by the allied armies of Russia and Austria. Desperate Hungarians began to seek for a country to take refuge in. They saw the Ottoman Empire as the safest country for themselves and started to take refuge in the Ottoman border cities from August 1849. After the refugees took refuge in the Ottoman Empire, Russia and Austria insisted on their return; however, the Ottoman Empire resisted the pressure by not handing over the refugees. There are many familiar figures among the Hungarians who took refuge in the Ottoman Empire, especially the Hungarian King Kossuth. The refugees were initially settled in Vidin, a border city. After a while, it was understood that this city would not be safe for refugees, so they were transferred to Shumen. This article analyzes the diplomatic correspondence of the Hungarian King Kossuth in Shumen, where he stayed for about three months. Based on the correspondence, it can be said that Kossuth made an intense effort to save his country. During his stay in the Shumen camp, Kossuth made diplomatic correspondence in order to provide better conditions for refugees and expressed the difficulties they experienced in these correspondences in detail. Kossuth, who took a determined stance during all these correspondences, always preserved his belief that his country would be saved and that the refugees would return, and stated in his letters that they needed financial support to improve the conditions of the refugees. Through this study, which mostly evaluates his correspondence on the resolution of diplomatic issues, Kossuth's struggle for Hungarian refugees will be better understood.

Keywords: Kossuth, Hungarian Refugees, Şumnu, Diplomatic Correspondence.

Giriş

Osmanlı Devleti ile Macaristan arasındaki dostluk ilişkilerinin en önemlilerinden biri, 1848/1849 “Macar Özgürlük Savaşı” sonrası kuruldu. Osmanlı Devleti, Macaristan ile XVII. yüzyılın sonlarından beri sınır komşusu idi ve Türk halkı gibi Macarların da Avusturya’yı kendi ortak düşmanları gibi görmelerinden dolayı Macaristan ile iyi ilişkiler içindeydi. Bu karşılıklı dostluk daha sonraları iyice pekişti. Zira, Macarların yapıcı girişimleri ve François Joseph’in, perde arkasından artırılan zorbalığına karşı başlatılmış olan 1848/1849 Bağımsızlık Savaşı yalnızca Padişah Abdülmecid (1839-1861) ve Sarayını değil, Eflak ve Boğdan topraklarının Osmanlı toprağı olması dolayısıyla Türkiye’deki tüm vatandaşları yakından ilgilendiriyordu. Osmanlı Devleti, olayların başından itibaren kendi topraklarına sirayet etmemesini umuyordu ancak Eflak ve Boğdan ihtilalden etkilenmiş, Boğdan’ın bağımsız olmasını ve Eflak’a bağlanmasını isteyenler de ayaklanmışlardır (Saydam, 1997, s.4)

1849’da Alfred Windischgreetz komutasındaki birliklerin savaşlar sonucunda yenilgiye uğratılıp, Budin Kalesi’nin 24 Mayıs’ta Arthur Goergey’nin acemi askerleri tarafından yeniden fethinden sonra Macar ordusunun şansı giderek azalıyordu. Bu arada Macar Parlamentosu, 14 Nisan 1849’da bu başarılı kampanya sonucunda, devlet başkanlığına Kral Naibi Kossuth’u getirdi. Bütün bu girişimlere rağmen olumsuz gelişmelerin önü bir türlü alınamadı. Aslında Macarları başarısızlığa sürükleyen Avusturya değil, Rusya idi. Avusturya İmparatoru I. François Joseph, Macar İhtilalini tek başına bastıramayacağını anlayınca 21 Mayıs 1849’da Çar I. Nicolas’dan yardım istemeye karar vermiş, o da bu desteği esirgememişti. Yardım isteğine olumlu yaklaşan Çar, yeğeni Gvan Paskieviç’i 200.000 kişilik bir kuvvetle Avusturya’ya yardıma göndermiştir. Böylece Avusturya ordusu, 370.000 kişilik bir sayıya ulaşmıştı (Gümüş, 2010, s.258). Bu üstün güç karşısında Macar kuvvetleri, geri çekilmeye başladılar ve Macarlar tarafından güçlükle fethedilen Buda Kalesi, Avusturyalıların eline geçti. Savaş, Macar birliklerinin direnişleri sayesinde iki aydan fazla sürdü ve 1849 Ağustos başlarında doruk noktasına ulaştı. Çünkü Macar kuvvetleri giderek parçalanıyor, düşman kuvvetleri ise İtalya’dan katılan Avusturya birlikleri ile daha da güçleniyordu. Savaşın Macarlar aleyhine giderek kötüleştiği günlerden birinde Lajos Kossuth, vatandaşlarıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu’na sığınmak amacıyla yetkilerini Arthur Goergey’e devretti (d’Eszlary, 1961, s. 430-434). İhtilalciler önce Arad şehrinde toplandılar, daha sonrasında Lugos şehri üzerinden Türk sınırına doğru hareket ettiler. İhtilalcilerin başında bulunan Kossuth, Orsova şehrine geldiğinde Osmanlı Devleti’ne sığınma taleplerini Abdülmecid’e iletmış ve padişahın aldıkları güvence ile Osmanlı Devleti’ne sığınmıştır (Saylan, 2013, s.113-114).

Macar Kralı Kossuth’un Osmanlı Devleti’ne İlticası ve Şumnu Kampı Günleri

Macar Özgürlük Savaşı’nın başarısızlıkla neticelenmesinden sonra Osmanlı Devleti’ne iltica eden Vahot İmrefi Osmanlı ülkesinde geçirdiği günlerle ilgili kaleme aldığı hatıratında Macar Özgürlük Savaşı’nı *kahramanca bir savaş dramı* olarak tanımlar. Fakat bu dramın sonunun bir trajediye dönüştüğünü ifade eder (İmrefi, 1851, s. 2). Kendilerinden kat kat üstün olan düşman birlikleri karşısında 9 Ağustos 1849’da kaybedilen Temeşvar Savaşı Macarların son ümitlerini de kırmıştı. Gerçekten de Avusturya ve Rus orduları karşısında başarısız olan Macar ve Polonyalı askerler, generaller, devlet yöneticileri çaresiz bir şekilde sığınacak bir ülke aramaya başladılar. Üstelik bunlar arasında Macar Kralı Lajos Kossuth da vardı. Kossuth, Thökly ve Rakoczi’den sonra Osmanlıya sığınanlar arasında üçüncü lider konumundaydı (Duran & Köse, 2017, s.293) Kossuth ülkesini terk etmeden önce, devlet başkanlığı yetkilerini Görgei’ye devretti. Macar Özgürlük Savaşı’nın başarısızlıkla sonuçlandığına şahit olan İmrefi, Macar idarecilerinin o sırada suda boğulmak üzere olan ve canlarını kurtarmak için çaresizce dalgalarla mücadele edenlerin hâline benzetir (İmrefi, 1851, s. 28). Böylesi bir kaos ortamında Macar Kralı Kossuth, Osmanlı Devleti’ne sığınmak üzere harekete geçti. Kossuth, güvenlikleri tehlikede olabilir düşüncesiyle eşi

ve çocuklarını yanına almadı ve onlarla vedalaştıktan sonra Arad-Lugos yolunu takip ederek bir sınır kasabası olan Orsova'ya ulaştı (Nazır, 2016, s. 49-52).

Osmanlı ülkesine sığınan bir başka mültecinin hatıratlarından öğrendiğimiz kadarıyla Kossuth, Macar askerlerinin kanıyla sulanmış ülke topraklarına veda ederken duygulanmış ve uzun bir konuşma yapmıştır (Korn, 1851, s. 55; Nazır, 2016, s. 55). Kuşkusuz, bir insanın mülteci konumuna düşmesi kolay katlanılabilir bir durum değildir. Belki de hem ülkesinden ayrılması hem de mülteci bir kral durumuna düşmesi Kossuth'u oldukça üzmüştür. Nitekim onun şu cümleleri Osmanlı Devleti'ne sığınırken içinde bulunduğu ruh hâlini ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir.

Senin mutluluğun için çalışırken, senden ayrılmak zorunda kaldığım için beni affet. Şu anda senin sadık oğullarınla diz çöktüğüm bu küçük alandan başka hiçbir yerini özgür diye nitelendiremediğim için beni affet. Bakışım senin üzerine düşüyor ey zavallı vatanım! Seni acılar içinde kıvrıyor görüyorum. Geleceğe bakıyorum, senin geleceğinde acıdan başka hiçbir şey yok. Ovaların kırmızı kanlarla sulandı. Bu kırmızı kanlar, yapılan tahribatla oğullarının kutsal topraklarına göz diken düşmanlarına karşı kazandıkları sayısız zaferlerin yasını tutarcasına simsiyah olacak. Kaç minnettar kalp dualarını her şeye kadir Tanrı'nın kapılarına gönderdi. Cehennem bile insafa getiren ne kadar gözyaşı döküldü uğruna. Macarların vatan sevgisine ve uğruna ölebilecek olduklarını gösterecek kaç kan gölü aktı. Buna rağmen sevgili vatanım köle oldun...! (Korn, s. 56; Nazır, s. 55).

Kossuth, 19 Ağustos 1849'da Osmanlı ülkesine iltica etti. Bu önemli gelişmeyi bir sınır şehri olan Karayova'da görevli Mehmed Fuad Efendi, *Macarda idâre-i ibtilâliyyenin serkerdesi olan Kossuth dahî firâren gelüb asâkir-i şâhâneye ilticâ etmiş olduğu* ifadesiyle (DUİT 75-1/7) Sadaret'e bildirmişti. Fuad Efendi, *Kossuth Macar İhtilâlinin ruhû mesâbesinde olduğu bâlde böyle meydandan kalkmış olması Macar İhtilâlinin hitamına delil olduğunu* da yazısında ifade ediyordu. Aynı zamanda Kossuth'un güvenliğinin son derece mühim olduğunu ve bu hususta gerekli tüm önlemlerin alındığı belirtmişti (DUİT 75-1/7).

Macar kralının ilk uğradığı yer Severin oldu. Kossuth, tanınmamak için sakalını ve bıyığını kesmişse de Osmanlı sınır görevlileri onun Macar kralı olduğunu anladılar. Dolayısıyla kamufle olma çabası işe yaramadı. Aynı zamanda Kossuth, kontrol sırasında; "*Bloomfield*" adına düzenlenmiş bir İngiliz pasaportu ibraz etti. Bu pasaport ona serbest geçim imkânı veriyordu. Fakat sınır bölgesi komutanı Kossuth'u hemen tanıdı ve kendisine "Ekselansları" diye hitap etti. Böylece pasaportun bir önemi kalmadı (d'Eszlary, 1961, s. 436). Osmanlı görevlileri ona oldukça misafirperver davrandılar. Gerçekten Kossuth, yazışmalarında Osmanlı idarecilerinin kendisine gösterdiği dostluk ve üstün misafirperverlikten sıkça söz eder. Severin'de bir gün kalan Macar kralı ertesi gün buradan ayrılarak kendisi için ilk ikamet yeri olarak kararlaştırılan Vidin'e doğru yola çıktı. Yaklaşık üç gün süren yolculuktan sonra 23 Ağustos 1849'da Vidin'e vardı. Kossuth, Vidin Valisi Ziya Paşa tarafından karşılandı. Osmanlı Devleti'ne sığınan mültecilerin hatıratlarından öğrendiğimiz kadarıyla Macar kralı, Ziya Paşa'dan İstanbul'a gitmek için izin istedi. Paşa, İstanbul'dan kendisine bu hususta bir emir gelmediğini ifade ederek onun isteğini olumsuz karşıladı (İmrefi, 1851, s. 50).

Kossuth, Vidin'deki bütün mesaisini yurttaşlarına ayırmıştı. Bazen onların dert ortağı oluyor, bazen Avrupa başkentlerine mektuplar göndererek kendi ve vatandaşlarının geleceği hakkında en doğru kararın alınmasına gayret ediyordu. Kendine ayrılan konuttan ayrılarak zaman zaman mülteci kamplarını ziyaret edip onlara moral veriyordu. Kossuth'un Vidin'deki en önemli yazışması, diploması literatürüne "Vidin Mktubu" olarak geçen 12 Eylül 1849 tarihli mektuptur. Paris ve Londra'daki Macar temsilcilerine gönderdiği bu mektubun, Avrupa efkâr-ı umumisinde önemli etki uyandırmıştır.

Kossuth ve diğer mülteci taifesi Vidin'de yaklaşık üç ay kaldılar. Bu süre içerisinde mültecilerin geleceği hakkında Osmanlı Devleti'yle Avusturya, Rusya, İngiltere ve Fransa arasında yoğun diplomasi faaliyetleri yürütüldü. Vidin bir sınır şehri olduğundan Rusya ani bir baskınla mültecilere zarar verebilirdi. Bu yüzden Osmanlı Hükümeti onları ülkenin iç kısımlarında daha güvenilir bir yer olan Şumnu'ya nakletmeye karar verdi. Şumnu, mülteciler için gerek İstanbul'a yakınlığı ve gerekse iklim bakımından Vidin'den daha uygun bir şehirdi. Mültecilerin Vidin'den Şumnu'ya nakil işlemlerini *Erkân-ı Harbiyye zâbitânından lisân-aşinâ ve dirâyetli bir memur* olan Faik Bey gerçekleştirdi (BOA., BEO., Sadâret Amedî Kalemî (A.AMD)., 11-44).

Mülteciler, bu yeni yerleşim yerinde üç ay kadar kaldılar. Kossuth, Şumnu'da ikameti süresince boş durmamış bir taraftan mültecilerin sorunlarıyla ilgilenirken diğer taraftan da diplomatik yazışmalarını sürdürmüştür. Bu yazışmalarda Macar kralı, kendisi ve vatandaşları için en iyisinin yapılması için yoğun bir gayret göstermiştir.

Kossuth, Şumnu'da iken General Boekh'e Doğu sorunu açısından mülteciler meselesini ele alan bir rapor göndermiştir. Raporunda kendisi gibi Osmanlı'ya sığınan vatandaşlarının mevcut durumu ve geleceğe dair taşıdıkları umutlar hakkında bilgi verir. Özgürlük mücadelesinin başarıya ulaşacağına dair inancını korur. Raporun hemen başında mültecilerin yeni yerleşim yeri olarak Kütahya'ya karar verildiğini, bu kararın bir oldubitti ile alındığını belirtir Anadolu'nun bu küçük şehrine gönderilme kararına itirazlarını General Boekh'e sunduğu raporda şu şekilde ifade eder.

Şayet haberler doğruysa, Kütahya bizim yeni yerleşme bölgemiz olarak belirlenmiştir. Konuya oldubitti olarak bakılıyor. Ben böyle bir yerleşmeyi, gerçek bir sürgün olarak görüyorum. Bu başka bir şekilde adlandırılmaz. Bu benim için bir sürgün ya da uzak bir yerde zindana atılmak suretiyle manen ölmem demektir. Ben, ülkemin geleceğinden ve Macaristan'ın bağımsızlık mücadelesinden şüphe etmiyorum. Bu halk, mutlaka galip gelecek fakat ben; bizim bu küçük Asya'ya sürgününü, benim artık yaşayamayacağım ve bu haklı davada mücadele edemeyeceğim bir konu olarak görüyorum. Ve bu da beni oldukça üzmetmektedir (Hajnal, 1927, s. 614).

Geçekten de Kossuth, birçok diplomatik yazışmasında Osmanlı Devleti'ndeki günlerini sürgün olarak değerlendirmiştir. Osmanlı Hükümeti ise, Macar kralının bu diplomatik dilini asla kabul etmemiştir (Nazır, 2016, s. 111).

Fırtınalı bir hayat okulundan aldığı derslerle geleceğe dair çıkarımlarda bulunduğunu ifade eden Kossuth, Macaristan'ın yeniden yapılandırılmasının oldukça önemli olduğunu vurguladıktan sonra bu konuyla ilgili görüşlerini özet olarak şu şekilde ifade eder.

Şayet bu yeniden yapılanma, Türk devletinin gücü ve takviyesiyle desteklenirse bu çok iyi olacaktır. Fakat biz, Asya'ya sürgün edilsek Macaristan'ın yeniden doğmasını takviye değil bilakis Avrupa Türk devletinin parçalanmasıyla birbirine geçeceğini düşünüyorum. Eğer biz Asya'ya gidersek Avrupa Türklerinin kısa bir süre zarfında bizi takip edeceğine inanıyorum. Bu, bir gaipten haber verme olayı değildir. Belli sebeplerden belli sonuçların tabii ve değişmez olarak mevcut olduğunu bana tarihî mantık öğretti. Bu durum da tamamen mantıktır. Bu gereklilik mantığının bir öğretisidir. Bu öğretti, bana benim bu hareketli yaşamımı bahşetmiştir (Hajnal, 1927, s. 614).

Kossuth, raporunda dünya üzerinde hiçbir sıcakkanlı insanın, Türkiye ile Rusya arasında bir buçuk asır boyunca birikmiş ihtilafların barış yoluyla halledileceğine inanmadığını ifade eder. Veziriazam Baltacı Mehmed Paşa'nın Rus ordusunu Prut'ta bozguna uğrattığı günden beri Rusya ile Türkiye arasındaki sonsuz savaşın devam edeceğini ve bunun kaderin bir emri olduğunu ifade ettikten sonra şu çıkarımlarda bulunur.

Hiçbir diplomatik beceriklilik, bu gerekliliği bertaraf edemez. Rusya düşecek ve düşmelidir. Diplomatik maharet, bu kaderin gerçekleşmesini geciktirebilir. Buna asla ertelememek gerekir. Erteleme veya gecikme Rusya'nın galibiyetini ve Türkiye'nin

yenilgisini perçinlemektedir. Rusya mükemmel bir diplomasiye sâhiptir. Onlar geciktirmeye çalışıyorlar. Ona bu konuda neden yardım edilsin ki? Aptalca ve akılsızca bir savaşın dehşetini nasihat eden kafalara lânet olsun! Ben ne hırslıyım ne de akılsızım. Ben, vatanımın meselesinden ötürü milletlerin kanının akmasını isteyecek kadar da inançsız değilim. Fakat bu savaş eğer vatanını ve milletini kurtarabiliyorsa böyle bir savaştan çekinenlerin vah hâline. O kimse, savaşı istemeli. Eğer o kimse başarıdan dolayı galip gelmeyi ümit etmiyorsa sadece şerefının mücadelesini yapıyorsa o zaman savaşmalıdır (Hajnal, 1927, s. 615).

Kossuth'a göre "mülteciler meselesi yüzünden Rusya Osmanlı Devleti'yle savaşmayacaktır. Çünkü Rusya için konjonktür uygun değildir. Tarihte duyulmamış bir şey oldu. Asla yumuşamayan Rusya, yumuşadı ve Türkiye'yle savaşmak istemedi. Fakat gelecekte Rusya Osmanlı Devleti ile savaşmak zorundadır. Çünkü Rusya'nın kırılan gururu ve kaderin önüne geçilemez baskısı savaşı zorunlu kılmaktadır. Rusya gibi bir ülkenin, gerekli amaçlarının istikâmeti tarihî olaylarla belirlenir. Her çar, politikasını bu istikâmette uygular. Aksi takdirde bir yıldan daha uzun bir süre tahtta kalamaz. Rusya, bu nedenle savaşı istemektedir. Rusya'yı savaşa kaderin cilvesi zorlamaktadır. Rencide olmuş gururu, hemen kılıca sarılmayı uygun görmemiştir. Çünkü Rusya, tam olarak savaşa hazır değildir. Osmanlı Devleti'nin şu an savaşa hazır olduğunu" belirten Kossuth, Rusya'nın kırılan gururuna rağmen neden kılıca sarılmadığını şöyle açıklar.

Çünkü Rus Çarı, doğru bir yöntemle olayları irdeleyerek şu anda Türkiye ile yapacağı savaşta mağlup olacağını tahmin ediyor. Bunu önceden tahmin etmek için kehanet sahibi olmaya gerek yoktur. Şartlar Türkiye'nin kesin bir galibiyetini gündeme getirmektedir. Bu fırsatlardan yararlanılmalıdır. Şartlar hiçbir zaman bu kadar müsait olmayabilir (Hajnal, 1927, s. 217).

Kossuth, Rusya ve Osmanlı Devleti arasındaki barış döneminin sona ermesi halinde Avrupa'nın Osmanlı Devleti'ni destekleyeceğini düşünmekteydi. Ona göre, mülteciler meselesinin Avrupa'nın istediği şekilde çözüme kavuşturulabilmesi için Osmanlı Devleti ile Rusya arasında bir savaş başlamalıdır. İki ülke arasında çıkacak bir savaşta Avrupa, Osmanlı Devleti'ni destekleyecek, fakat bunun dışında bir gelişme olursa Osmanlı Devleti'nin bu destekten mahrum kalacaktır. Batının bu desteği Osmanlı Devleti'nin zaferi için değil kendi çıkarları için olacaktır. Nitekim Kossuth raporunda: *Şayet Türkiye ile Rusya arasındaki savaştan dolayı maddi destek söz konusu olursa, Avrupa kamuoyunun bu desteği, Türkiye'nin zaferi için olmayacak, daha çok Türkiye'nin yenilmesi durumunda Rusya'nın güçleneceğinden ötürüdür* demektedir (Hajnal, 1927, s. 618). Kossuth'un bu ifadeleri, Avrupa'nın Osmanlı Devleti'ne karşı yüzyıllardır sürdürdüğü tutumu göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Macar kralı, Osmanlı Devleti'nin; mültecilere gösterdiği üstün misafirperverliğin karşılığı olarak Avrupa kamuoyunun desteğini kazandığını ve bu desteğin paha biçilmez bir değer olduğunu ifade eder. Raporda uluslararası ilişkilerde kamuoyu desteğinin önemine özellikle vurgu yapan Kossuth, bu hususta şu değerlendirmeleri yapmaktadır.

Türkiye, mülteci meselesinde Avrupa'nın açık sempatisini kazanmıştır. Mülteciliğimiz, Türkiye için önem arz etmemektedir. Türkiye hiçbir şart altında bu sempatiyi kazanamazdı. Bu noktadan bakıldığında mülteci problemi büyük bir önem taşımaktadır. Kamuoyunun bu sempatisi, dünya üzerinde eşi benzeri bulunmayan bir güç ve destek demektir. Tüm hükümdarların birleşmiş gücü, güçlü Napolyon'u düşüremedi. O kamuoyunun sempatisini kaybetti ve düştü. Bu sempatiyi kazanmak hiç de kolay değil. Biz Macarlar, bu sempatiyi hadsiz hesapsız ıstıraplarla kan akıtmakla ve de kahramanca kendimizi kurban etmekle kazandık. Şayet Türkiye ile Rusya arasında görülen bir barışın ince ipliği koparsa, Avrupa'nın sempati gücü Türkiye'nin yanında yer alacak. Başka bir meselede bu böyle olmayacaktır. Rusya böyle bir savaşta çöküşünü görmektedir. Çünkü kamuoyunun teşviki neticesinde Türkiye, İngiltere ve Fransa'nın desteğini almıştır. Tarih,

İngiltere ve Fransa'yı aynı safta görmeye alışık değildir. Türkiye tarihine bir bakış, bu konuda bir ders vermektedir. Yunanistan'la olan savaşta, Fransa, İngiltere gibi Türkiye'nin saflarında yer almadı. Navarin Muharebesi bunun için bir belge niteliğindedir. Rusya, Türkiye ile müttefikleri arasındaki sonsuza dek sürmeyecek olan ittifak bağının kopmasını bekleyecek. Bu Türkiye'ye Avrupa halkının büyük sempatisini sağlayan mülteci sorununun kesin olarak ortadan kaldırılmasına alet olacaktır. Rusya, Türkiye yalnız kaldığı an, yani Fransa ve İngiltere'nin Türkiye'ye yardım etmek istemediği anda Türkiye'ye saldırmak isteyecektir. Rusya, Türkiye'nin dışlanması hızlandırmak için boş oturmayacak. İngiltere ve Fransa'nın desteğini Türkiye'den çekmek için ya da bu güçlerin yavaş yavaş birbirlerinden ayrılması için elinden geleni yapacaktır (Hajnal, 1927, s. 618-620).

Kossuth, raporunda Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı izlediği stratejiyi şu şekilde değerlendirir. Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı savaşı başlatmak için planlı bir şekilde davranmaktadır ve Osmanlı hükümeti, mülteciler meselesinde yalnız kaldığı andan itibaren Rusya harekete geçecektir. Osmanlı Devleti ile müttefikleri İngiltere ve Fransa arasındaki iş birliğinin zaafa uğraması için Rusya elinden geleni yapacak ve Osmanlı'yı yalnız bıraktıktan sonra savaşı başlatacaktır (Hajnal, 1927, s. 620). Rusya, yenileceğini düşündüğü için savaşa girmek konusunda aceleci davranmamaktadır. Rusya, muhtemel bir savaş durumunda Avusturya'dan gelecek yardımdan emin olamıyordu. Çünkü Avusturya tek bir askerini dahi savaşa gönderebilecek durumda değildi. Buna karşılık Osmanlı Devleti'nin ise savaşa girmek konusunda net bir tavır yoktu. Ancak Osmanlı Hükümeti, Rusya'ya savaş açmakta gecikirse tarihî bir fırsatı kaçırmış olacaktı. *Zira, Ressamlar kafasındaki düşünceleri hemen bir fırçayla resme dökerler. Eğer bu düşünce geçip giderse, o zaman bir daha saçlarından tutulamaz. Yani fırsatlardan istifade etmek gerekir. Öyle değil mi?* (Hajnal, 1927, s. 621).

Kossuth, Osmanlı Devleti ve Rusya'nın olası bir savaş hâlinde her iki tarafın askerî gücünü karşılaştırarak bir çıkarımda bulunur.

Rusya'nın bu dönemdeki tüm silahlı gücü 700.000 iken bunların yalnızca 300.000'i silah taşıyabilecek kabiliyetteydi. Buna karşılık Osmanlı Devleti 250.000 kişilik bir orduya sahipti ve üstelik destek kuvvetleriyle birlikte bu sayı daha da artabilirdi. Üstelik, muhtemel bir savaşta Lombardiya'da Osmanlı Devleti'ne destek verecektir (Hajnal, 1927, s. 622-23).

Kossuth, raporunda; Rusya'nın uydusu konumunda olan Avusturya'nın ne dost olarak yararlı ne de düşman olarak zararlı bir devlet olduğunu vurgulamaktaydı. Raporda sık sık Rusya ve Osmanlı Devleti arasında bir savaşın kaçınılmaz olduğuna vurgu yapılmıştır. Ancak bu savaşın zamanının iyi tespit edilmesi ve özellikle de Rusya'nın savaş istemediği bir zamanın seçilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Muhtemel bir Osmanlı-Rus savaşında Rusya'ya avantaj sağlayacak iki hususu şu şekilde ifade eder.

Türkiye'deki Slav halkının Rusya'ya karşı yükselen Panslavizm sempatisi ve militleşme gayretleri olumlu sonuçlar verirse, şu anda iktidarsız olan Avusturya'nın yardımı, yani güçlü bir Avusturya'nın yardımı Türkiye ve Rusya arasındaki ihtilafın devam etmesi, Türkiye'nin yıkılmasını hızlandıracağını buna karşılık mevcut olan şartlar altında Rusya'nın yıkılmasının hızlanacağını iddia ediyorum (Hajnal, 1927, s. 624-625).

Kossuth'a göre; içinde bulunulan şartlar altındaki durum, Türkiye için sadece başarının garantisinden dolayı değil, bilakis başarının sonuçları açısından da çok uygundur. Eğer Osmanlı Devleti, bu savaşı kazanırsa, o zaman Macaristan ve Polonya'nın yeniden yapılanması daha kolay olacaktır (Hajnal, 1927, s. 625).

Macar kralı raporda Rusya'nın Panslavizm politikasına karşılık federasyon düşüncesini ortaya atar ve şu değerlendirmelerde bulunur.

Federasyon, birçok küçük halk guruplarının, milliyetlerini ve devlet özelliklerini yabancı güçlere karşı garanti altına alır ve bu suretle tek tek her federe üyenin devlet ve millet varlığı garanti altına alınır. Federasyon düşüncesi, özellikle Avrupa'nın doğusunda İtalya ve Almanya gibi ülkelerde Rusya'nın politikasına karşı durabilirse başarıya ulaşabilecektir. Panslavizm rüzgârını durduracak tek çözüm federasyondur. Çünkü, federasyon özgürlüğü, Panslavizm ise kölelik ve milliyetçiliği içinde barındırıyordu (Hajnal, 1927, s. 626).

Kossuth Şumnu'dan diğer bir diplomatik mektubunu 24 Kasım 1849'da İstanbul'daki Macar Elçisi Julius Andrassy'e göndermiştir. Mektupta mültecilerin Anadolu'ya gönderilme kararını ölüm olarak nitelendiren Kossuth, bu durumun Avusturya için bitmemiş olan Macaristan işgalinin tamamlanması manasına geldiğini ifade etmiştir. Osmanlı Devleti'nin kendilerine sahip çıkmasını ise Avusturya'nın zindancılığını yapmak şeklinde tanımlamıştır (Hajnal, 1927, s. 547).

Rusya'nın artık mültecileri Osmanlı İmparatorluğundan uzaklaştırmak istediğini, Avusturya'nın ise Çar'ın emirlerine göre hareket ettiğini ifade etmiştir. Kossuth'a göre Türkiye, Rusya'ya en geç ilkbaharda savaş açmazsa, Avrupa'daki batışı daha hızlı olacaktır (Hajnal, 1927, s. 548).

Mültecilerin Anadolu'ya gönderilme kararı, Macaristan'a ulaştığında halkın Türkiye'ye karşı olan sempatisinin nefrete dönüşeceğini mektubunda belirten Kossuth, Türkiye'nin bu nedenle müttefik yerine düşman sahibi olacağını ifade etmekteydi (Hajnal, 1927, s. 548).

Kossuth, 1 Aralık 1849 tarihinde Zamoyski'ye başka bir mektup daha göndermiştir. "Sevgili Prens" şeklinde başladığı mektubunda Zamoyski hakkında övücü ifadeler kullanan Kossuth, mültecilerin Anadolu yerine Edirne'ye gönderileceğine dair haberlerin kendisine ulaştığından söz ederek Anadolu yerine; Edirne'nin kendileri için daha tercih edilebilir bir yer olduğunu söyler (Hajnal, 1927, s. 552).

Mültecilerin toplu kampı hakkında bilgi vermek amacıyla 3 Aralık 1849 tarihinde Kossuth, Czaykowski'ye bir mektup göndermiştir "Beyefendi" hitabından sonra Kossuth, Czaykowski'yi mülteciler meselesiyle samimi bir şekilde ilgilenen diplomat olarak gördüğünü ifade eder. Kossuth, İstanbul'daki Macar Elçisi Kont Andrassy'den mültecilerin Anadolu yerine Edirne'ye gönderileceklerine dair haberler aldığını fakat buraya 30-35 kişinin gönderileceğini ve bunun tüm mültecileri kapsamadığını kaydetmiştir. Kossuth gönderilecek bu grup içerisinde yer almayı istemediğini, karşı çıkması hâlinde bunun mülteciler arasında bir bölünmeye neden olacağını belirtmiştir. Bu noktada Avusturya'nın amacının, mültecileri farklı yerlere göndererek bölünmelerini sağlamak ve milliyetçi hareketlerde bulunmalarını engellemek olduğunu bu nedenle Türkiye'nin Avusturya'nın planlarına uyup en yakın dostlarından uzaklaşmasını şaşkınlıkla karşıladığını yazmıştır (Hajnal, 1927, s. 553). Oysa Macar mültecilerinin bölünmeden bir bütün oldukları zaman destek verecek bir güç olabileceğini Türk Hükümetine anlatmasını istemiştir. Geri kalanlarla ne yapılmak istendiğini sorgulayan Kossuth; mültecilerin tamamının Edirne'ye gönderilmelerine çok memnun olacağını, aksi hâlde vatandaşlarıyla birlikte Şumnu'da kalmak istediğini veya Macar halkının bir bütün olarak bölünmeden Avrupa'nın geri kalanıyla kolayca iletişim kurabilecekleri bir yere gönderilmelerini tercih edeceğini söylemiştir. Sözlerini bitirirken 30-35 kişilik grubun bir listesini ve gönderilecekleri tarihi yazmasını istemiştir (Hajnal, 1927, s. 555).

Mültecilere toplu kamp kurulması hakkında Kossuth, 7 Aralık 1849 tarihinde Guyon'a bir mektup göndermiştir. Mektubunda Kossuth, iki haftadır Şumnu'da olduklarını, etrafında bir yığın Rus ve Avusturya casus ve ajanının olduğunu, kendilerine karşı gizli tertiplerin yapıldığını yazmıştır. Buna karşılık Osmanlı Hükümeti'nin mültecilerin gücünü fark etmediğini, İstanbul'daki Avusturya Elçisi Stürmer'in mültecilerin farklı bölgelere yerleştirilmesi planını uyguladığını ve 30-35 mülteci taifesinin Anadolu'ya gönderileceği haberini aldığını ifade etmiştir (Hajnal, 1927, s.

556). Kossuth'a göre Avusturya'nın asıl planı, mültecilerin sayısını mümkün mertebe azaltmaktır. Buldukları noktada mültecilerin gündelik sorunlarıyla ilgilenemediğini yazan Kossuth, mültecilerin büyük bir çoğunluğunun kendilerinden ayrıldığını ve Avusturya'nın onları orduda kullanmaya zorladığını belirtmiştir. Avusturya ajanları parayla mültecileri etkileyerek kendi safına çekmektedir ve Avusturya'nın bu planı mültecilerin sayısını 3.000 kişiye düşürmüştür. Bu nedenle Macar mülteciler sultana bir dilekçe yazmışlardır. Kossuth, Mültecilerin toplu hâlde kalmaları hâlinde kendi vatanlarına ve Türkiye'ye yararlı olacağı görüşündedir. Bunun gerçekleşmesi için de mültecilerin bir bütün olup, Türkiye'nin bir yerinde toplanmaları gerekmektedir (Hajnal, 1927, s. 557). Bütün bunların gerçekleşmesi için Kossuth, Guyon'dan İngiliz elçisi Sir Strardford'u ikna etmesini rica etmiştir. Yine Sir Canning'in kendisini dost olarak görmediğini de belirtmiştir. Guyon'dan ayrıca mülteciler hakkında yayın organları ve ajanslar vasıtasıyla siyasi faaliyetleri başlatmalarını istemiştir (Hajnal, 1927, s. 557).

Kossuth kamp hakkında 7 Aralık 1849 tarihinde Henningsen'e gönderdiği mektupta; Avusturya politikasının İstanbul'dan yönetildiğini, mülteci şeflerinin göz altına alındığını ve böylece icraatlarının engellendiğini yazmıştır. Kossuth'a göre; *mültecilerin bir kısmını dağıtmak, bir kısmını da vatanının katillerine yardım etmesi için orduya katma baskaları söz konusudur. Bu nedenle mültecilerin sayısı azalmıştır.* Mültecilerin şeflerinden uzaklaştıkları için kendilerini tehlikede gördüklerini ve korktuklarını, müşterek bir toplantıda sultana bir dilekçe yazmayı kararlaştırdıklarını ve bu dilekçenin imzalandığını ve İstanbul'a gönderilmek üzere olduğunu da Henningsen'e haber vermiştir (Hajnal, 1927, s. 560).

Sir Strardford Canning'in mültecilerin durumunun Türkleri savaşa sürükleyeceğinden ve doğu sorununa yeni bir düzenleme yapılacağından korktuğunu söyleyen Kossuth; Canning'in mültecileri Türkiye'de görmek istemediğini, hatta mültecileri buradan uzaklaştırmak istediğini yazmıştır (Hajnal, 1927, s. 560).

Kossuth, Canning'in bu isteğinin aksine mülteciler meselesinin çözüme kavuşabilmesi için mültecilerin bir birlik oluşturmaları gerektiğini ve bunun için de Türkiye'de kalmalarının en doğrusu olduğunu söylemiştir. Eğer bir savaş çıkarsa mültecilerin burada kalmalarının kendilerine bir fayda sağlayabileceğini düşünmektedir. Mektubun sonunda Henningsen'den mülteciler meselesini kabinede müdafaa etmesini, yayın organları aracılığıyla mültecilerin haklarını savunmasını istemiştir. Kossuth mektubunda; politik icraatlarını başlatmak için en uygun zamanın geldiğini ancak mali destek olmadan hiçbir şey yapamadıklarını bunun için İngiltere'den 10.000 sterlin borç alınması gerektiğini ve bu faaliyetlerde başarılı olunamazsa Macaristan'da trajik bir ümitsizliğin başlayacağını da haber vermiştir (Hajnal, 1927, s. 561). Ailesinin durumunun da belirsiz olduğunu söyleyen Kossuth; kendilerinden hiç haber alamadığını, bu durumun sinir sistemini alt üst ettiğini ve çevresinin Avusturyalı ve Rus casuslarla dolu olduğunu, Türk yetkililerin bunları gördüğünü ve kendilerini dikkatli olmaları konusunda uyardıklarını söylemiştir. Şumnu'da hiç gazete olmadığından Avrupa'dan haberdar olmak için Fransızca ve İngilizce sözlüklere ihtiyaç duyduğundan hatta burada subay ve astsubay okulları açmak istediğinden bahsetmiştir (Hajnal, 1927, s. 569).

Kossuth; 17 Aralık 1849 tarihinde Türkiye'deki mültecilerin tayinleri hakkında Yüzbaşı Blana'ya bir mektup göndermiştir. Mektubun daha önce Blana tarafından kendisine gönderilen mektuba bir cevap niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Kossuth, gelen mektubun içeriğini beğendiğini, Blana'nın oradan uzaklaşmasını uygun bulmadığını ifade etmiştir. Ancak mektubun devamından Blana'nın bölgeden ayrıldığı hatta İngiltere'de mülteciler lehine çalışmalar yaparak İngiltere'nin ileri gelenlerinin mültecilere sempatiyle yaklaşmalarını sağladığı ve bu durumun Kossuth'u çok memnun ettiği anlaşılmaktadır (Hajnal, 1927, s. 569).

Kossuth, amaçlarının Macar mültecileri birleştirmek olduğunu, mültecilerin vatanlarına dönene kadar Türkiye'de kalmalarının faydalı olacağını ve Macaristan'ın bağımsızlığına öncülük

edebileceklerini söylemiştir. Bunun için de Osmanlı, Rusya ve Avusturya arasında bir savaşın çıkması gerektiğini mültecilerin ancak bu şekilde etkili olabileceklerini düşünmektedir (Hajnal, 1927, s. 570).

Kossuth, mülteciler için en uygun yerin Türkiye olduğunu, Fransa'nın mültecileri dışarıya attığını, Türkiye'nin kendilerine hem ev sahipliği yaptığını hem de geçimlerini sağladığını ifade etmiştir. Türkiye'nin mültecilere olan olumlu tutumunu takdir ederek Babıali'ye desteklerinden dolayı teşekkür etmeleri gerektiğini de belirtmiştir. Mülteciler için İngiltere ve Amerika'ya gitmek istediğini ancak buradan ayrılmasının şanssızlık olacağını aç bile kalsa burayı terk etmeyeceğini yazmıştır (Hajnal, 1927, s. 571). Mektupta son olarak Blana'dan mültecilerin gündelik hayatlarına dair birtakım isteklerde bulunmuştur. İstenilenler arasında gazete, kitap, kıyafet (özellikle burada bulunmayan Amerikan bezi) ve portatif bir eczane yer almaktadır.

Kossuth, General Boekh'e Şark sorununa dair sunduğu ilk raporundan sonra 18 Aralık 1849 tarihinde ikinci bir mektup göndermiştir. Kamp ve iltica meselesine değindiği bu mektupta; mültecilerin Kütahya'ya yerleştirilmesi kararına itirazını devam ettirmiş ve bu kararın mültecileri vatanlarına yararlı olabilmekten uzaklaştırdığını söylemiştir. Mektuptaki ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla Kossuth'un tek isteği mültecilerin dağıtılmadan tek bir merkezde toplanmaları, onların tamamen kendi kontrolünde hareket etmesi ve Avrupa ile bağlantılarının kesilmeyeceği bir yerde kalmasıdır. Yine Kossuth, mektubunda Babıali'nin kendilerine 9 Eylül 1849'da bir yazı göndererek mültecilerin İslamiyet'e geçmeleri şartıyla kurtulmalarının mümkün olacağı haberini gönderdiğini belirtiyordu. Hatta İslamiyet'i kabul etmeleri halinde bir gemiyle İstanbul'a gidebileceklerini ve rütbelere göre bazı makamlarda istihdam edileceklerini söylemiştir (Hajnal, 1927, s. 576-577).

Kossuth, 23 Aralık 1849 tarihinde kampın şekli hakkında Czaykowski'ye bir mektup göndermiştir. Macar kralı, diğer mektuplarda olduğu gibi bu mektubunda da sığınmacıların farklı şehirlere dağıtılmadan Türkiye'de kalmaları gerektiğini, mültecilerin gözetim altında tutulması kararının insan haklarına aykırı bir karar olduğu fikrini yenilemiştir. Gözaltında bulundurulmalarını Sultanın şimdiye kadar misafiryken bu anlaşma ile mahkûmu olduk sözleriyle ifade etmiştir. Bu durum karşısında mültecilerin yerleşebileceği uygun bir yer konusunda hükümetle anlaşmaktan ve Türkiye'ye hizmet edecek bir yöntem bulmaktan başka bir isteğinin olmadığını söylemiştir (Hajnal, 1927, s. 580). Kossuth'un Boekh'e gönderdiği mektupla Czaykowski'ye gönderdiği bu mektup arasında tutarsızlıklar bulunmaktadır. Şayet kendilerine İslamiyet'i kabul etmeleri yönünde bir baskı olsaydı bu mektupta da dile getirilebilirdi.

Kossuth, İngiltere'ye gidebilmek için kendisi, Kont Batthyany ve General Perczel için yardım istemiştir (Hajnal, 1927, s. 581). Macar mültecilerinin Polonyalı mülteciler gibi kendilerine bir yuva bulmaları gerektiğini, İngiltere, Fransa ve Amerika'ya dağıtılmış olan vatandaşlarıyla temasa geçmelerinin önemli ve gerekli olduğunu yazmıştır. Czaykowski'den kendi vatandaşları için Babıali nezdinde yaptığı girişimleri Macar mülteciler için de esirgememesini istemiştir (Hajnal, 1927, s. 581-582).

Mektupta; Avusturya'nın mültecilerin gözetim altında tutuldukları yere gözlemci sıfatıyla birini göndermek istemesinin Osmanlı Devleti'nin bağımsızlık ilkesiyle bağdaşmayacağını söylemiştir. Kossuth'a göre sultan hazretlerinin misafirlerini Avusturyalı bir gözlemcinin takip etmesi duyulmadık bir şey olurdu. Avusturya'nın mülteciler arasına sızarak bir şekilde mültecilerin birliğini bozmaya yönelik faaliyetlerini ise mektupta şu sözlerle ifade etmiştir.

Ama yine de Avusturyalıların gözlemcileri var. Bunlar konsolosluk görevlisi adı altında faaliyetlerde bulunarak sığınmacıların arasında umutsuzluk, şüphe ve disiplinsizlik aşıyorlar. Şimdiden 3.000 insanımızı oyunlarıyla kandırıp bizden ayrılmalarına sebep oldular. Fakat onlara halen yetkiler veriliyor ve bizim güvenliğimizi, hayatımızı tehdit

ederken aynı zamanda koruyucu devletin onuruyla oynuyor ve tuzaklar kuruyorlar (Hajnal, 1927, s. 583).

Kossuth, Türkiye'de kalmak konusunda istekli olduklarını, hırsın körleşmiş ve nankör insanlar olmadıklarını da belirtmiştir. Kendilerinin Avusturya vatandaşı gibi görülmemesi gerektiğini aksine bunun asla mümkün olmadığını, haklı mücadelelerinde Avusturya'nın kendilerine saldırdığını söyleyerek bu haklı mücadelelerinde destek görmek istediğini dile getirmiştir. Osmanlı Devleti'nin mültecileri nereye yerleştirmesi gerektiği konusuna da temas eden Macar kralı; mültecilerin isteklerinin Asya'da değil, Avrupa ile iletişimlerini sürdürebilecekleri bir bölgeye yerleştirilmek olduğunu söylemiştir. İzmir, Gelibolu, Varna gibi şehirlerden birinde veya deniz kenarında bir yerin seçilmesinden yana olduklarını hatta kendi tercihlerinin Edirne olduğunu belirtmiştir (Hajnal, 1927, s. 583).

Kossuth'un Polonyalı Boekh'e yazdığı başka bir mektubun konusu, Halim Paşa ve suikastçılardır. Macaristan'dan Nemeth adında bir yüzbaşının Şumnu'ya geldikten sonra Halim Paşa'nın yanına gittiğini, Nemeth'in gerçekten bir mülteci olup olmadığı konusunda şüphelerinin bulunduğunu ve bunu anlamak için de bir süre kendisine yardımcı olunması gerektiğini yazmıştır. Onun Türk koruması altında daha sonra ne yapmayı düşündüğünü bilmek isteyen Kossuth, anlaşılıyor ki Osmanlı Devleti'nin kendilerine yönelik gizli bir planının olmasından şüphelenmektedir. Mektubun devamında Halim Paşa'nın Yüzbaşı Nemeth'i kendisine göndereceğine dair bir cevap aldığını, Nemeth'i bir mülteci olarak bildirirse, o ve aynı özelliklere haiz olan herkesin padişah majestelerinin kıymetli misafiri olacağını söylemiştir. Daha sonra Halim Paşa, Nemeth'i pasaportu olmadığı gerekçesiyle Vidin'e geri göndermiştir (Hajnal, 1927, s. 591-592). Bu durumu şaşkınlıkla karşılayan Kossuth, bir mültecinin pasaport eksikliğinden geri gönderilmesini anlayamadığı hatta böyle bir durumda hepsinin birden geri gönderilmesi gerektiğini düşünmektedir. Mektup, hem Nemeth'in bir mülteci olup olmadığı konusunda hem de Osmanlı Devleti'nin kendilerine tutumu konusunda Kossuth'un endişelerini ortaya koymaktadır. Mektup şöyle devam etmektedir.

Halim Paşayı şikâyet etmek arzusunda değilim. Fakat sizden Serasker ve Vezir-i Azam nezdinde gerekli teşebbüslerde bulunmanızı ya da iyi bir şekilde sonuçlandırmanızı rica ediyorum. Bununla yeni gelmiş olan mültecilerin, Vidin, Rusçuk ve diğer sınır ve Tuna bölgelerine iyi bir şekilde kabul edilmesine tahammül gösterilmesi için gerekli girişimleri sizden rica ediyorum. Sultanın ve Bab-ı Ali'nin taşra memurlarını, dar görüşlerinden ötürü azarlamasını istiyorum (Hajnal, 1927, s. 593).

Bu sözlerden her ne kadar şikâyet etme niyetinde değilim dese de aslında Kossuth'un Halim Paşa'nın uygulamalarından rahatsızlık duyduğu anlaşılmaktadır.

Kossuth mektubunda; mültecilerin kış şartlarından dolayı zorlandığını, askerlerin özellikle astsubay ve yüzbaşılardan elbise eksikliğinden mağdur olduklarını kampın genelinde çamaşır ve yatak eksikliğinin olduğunu dile getirmiştir. Hastanedeki hasta sayısının arttığını da belirten Kossuth, Babıali'nin bu konuda yardımlarını beklediğini belirtmiştir. Özellikle para yardımı ve kıyafet için de renklerini Osmanlı Devleti'nin belirleyeceği kumaşların gönderilmesini beklemektedir (Hajnal, 1927, s. 596).

Kossuth, mültecilere düzenlenen suikast hakkında 29 Aralık 1849 tarihinde seraskerlik makamına bir mektup göndermiştir. Avusturya'nın mültecileri öldürtmek amacıyla yaptığı kanlı komplonun Halim Paşa vasıtasıyla kendilerine haber verildiğini belirterek bundan dolayı teşekkürlerini iletmiştir. Avusturya'nın bir süredir peşinde olduğu bu suikastları tertip eden kişi aslında Vidin'den itibaren mültecileri izleyen, Avusturya'nın Vidin ve Rusçuk'taki konsolos yardımcısı ile irtibatı bulunan Jasmagy idi.

Avusturya'nın böyle bir durumda Osmanlı topraklarındaki mültecileri gözetmek için bir gözlemci tayin etmek istediğini anlayamayan Kossuth, Osmanlı Devleti'nin bu teklifi kabul

etmemesi gerektiğini, bunun bağımsız bir devletin hâkimiyet haklarına saygısızlık olacağını düşünmektedir. Ona göre; Osmanlı Devleti, kendilerine misafirperverliğin en güzelini gösterdiği için Avusturya böyle bir şeye cüret etmiştir (Hajnal, 1927, s. 602).

Kossuth, Avusturya'nın gönderdiği suikastçılar vasıtasıyla işledikleri cinayetlerin karşılığını bulmasını ve padişah hazretlerinin himayesindeki insanlara saldırma cüreti göstermelerinden dolayı cezalandırılmalarını istemektedir (Hajnal, 1927, s. 603).

Mülteciler arasına gönderilen suikastçılar hakkında Kossuth, 29 Aralık 1849 tarihinde Halim Paşa'ya mektup yazmıştır. Mektupta en çok üzerinde durulan mesele Avusturya'nın gözlemci talebidir. Mültecilerin kontrol altında tutulması amacıyla bir gözlemci göndermek isteyen Avusturya'nın teklifinin Osmanlı Devleti tarafından reddedilmesi, Kossuth'un takdirini toplamıştır. Ona göre; Osmanlı Devleti bu teklifi kabul etmiş olsaydı bağımsız bir devlet statüsünden çıkacak ve Avusturya'ya bağlı bir bölge durumuna düşecekti. Ancak yine de Avusturya Babıali'nin onuruna ve bağımsızlığına kastetmekten kaçınmamıştır. Çünkü o tarihlerde Şumnu'da mültecilere zarar veren, daha önce Vidin'de bulunan ve halk arasında Avusturya'nın sığınmacıları gözlemlenmek üzere görevlendirdiği komiser olmakla övünüp duran Jazmaği isimli biri bulunuyordu. Bu durumda Avusturya Osmanlı Devleti'nin olumsuz yanıtına karşılık bildiğini yapmaktan geri durmuyordu. Halim Paşa'ya bu bilgileri verdikten sonra meseleyi çözeceğine dair inancını da dile getirmiştir (Hajnal, 1927, s. 603-604).

Kossuth, Jazmaği isimli kişinin mülteciler arasında dolaşarak onlar arasında fitne çıkarmak amacıyla olduğunu ancak bunu açıkça yapıp yapmayacağı konusunda emin olmadığını da belirtmiştir. Jazmaği bu tür bir girişimde bulunursa Halim Paşa'dan bunun engellenmesini istemiştir. Bu düşüncelerindeki haklılığını göstermek için de seraskerlikten aldığı mektuplarda Jazmaği isimli bu casusa karşı uyarıldığını kanıt olarak göstermiştir. Halim Paşa bu casusların yakalanarak sınır dışı edilmelerini istemiştir ancak Kossuth, mektupta böyle bir çözümün yeterli olmayacağını casusların tutuklanması gerektiğini söylemiştir (Hajnal, 1927, s. 604-605).

Kamptaki tehlikelere karşı sürekli kafa yoran ve çözüm arayan Kossuth, kampın durumunu anlatan 30 Aralık 1849 tarihli mektubunu Czaykowski'ye göndermiştir. Kossuth, Osmanlı Devleti'nin mülteciler hakkındaki görüşlerini yansıtan bir açıklamanın kendisini sevindirdiğini ifade etmiştir. Bu açıklamada yalnızca bu günümüzü değil geleceğimizi de garanti altına alıyor diyerek mutluluğunu dile getirmiştir (Hajnal, 1927, s. 605).

Kossuth'a göre kendileri hakkında Osmanlı Hükümeti'nin doğru bilgilendirilmesi büyük önem arz etmekteydi. Babıali'nin mültecilere barınacak bir yer temin etmesi onları sıkıntılı bir yaşam sürecinden korumuştur. Türkiye'yi terk etmek istemediklerini, tek isteklerinin İmparatorlukta kaldıkları sürece yaşantılarının insan ve ulusların haklarına uygun olarak devam etmesiydi. Daha öncesinde Türkiye'ye yerleştirilme konusunda özellikle Kütahya'ya yerleşme konusuna mesafeli olan Kossuth bu mektubunda Türkiye'ye yerleştirme kararının mültecilerin çoğu için büyük bir menfaat olduğunu söylemiştir. Mültecilerin Türkiye'den çıkarılması, ayrı yerlere gönderilmeleri veya mahkûm gibi muamele görmeleri Kossuth için bir ölüm fermanı niteliğindedir. Zaten daha sonrasında Kütahya, Mardin ve Diyarbakır'a yerleştirilme konusunda neden mesafeli olduklarını tekrar açıklamıştır. Mülteciler, bu şehirlere yerleştirilirse, vatanları ile bağlantıları kesilecek düşüncesindeydi. Kossuth, onlar adına yazdığı bu mektuplarla diplomatik bağlantılar kurarak sorunları çözmeye çalışmıştır (Hajnal, 1927, s. 609- 610).

Kossuth'un Czaykowski'den bir başka talebi ise mültecilere gündelik hayatlarında meşgul olmalarını veya kendi yaşamlarını idame etmelerini sağlayacak bir fırsat verilmesiydi. Eğer bu gerçekleşirse hem mülteciler için hem de Babıali için faydalı olacaktır. Buna izin verilmemesi ise bir bakıma Avusturya'nın gözetim kararını kabul etmek gibi olacak ve mültecilere mahkûm gibi muamele edilmesi düşüncesini akla getirecekti (Hajnal, 1927, s. 610).

4 Ocak 1850 tarihinde Zamoyski'ye gönderdiği mektubunda hastalığından söz etmektedir. Kendi hastalığının önemli olmadığını belirterek mültecilere yardım konusunda ondan yardım istemekteydi. Kossuth; maddi yardım konusunda sık sık ricada bulunması gerektiğini çünkü her defasında bu talebinin sessizce reddedildiğini belirtmiştir. Bu nedenle artık ricadan çok isteğinin kabul edilmesini sağlayacak araçlara ihtiyaç duyduğunu söyleyerek mektubu tamamlamıştır (Hajnal, 1927, s. 628).

Kossuth, 4 Ocak 1850 tarihli bu mektubundan sonra General Dembinski'ye 3 Şubat 1850'de bir mektup yazmıştır. Kossuth yazdığı mektuplardan bazılarında cevap alamadığı gibi bu mektuba da bir dönüş olmamıştır. Kossuth mektubunda Dembinski'yi diplomatik bir dille suçlamış ve şu ifadeleri kullanmıştır.

Sayın Üsteğmen Asbot, sayın Üsteğmen Bodolo ve sayın Teğmen Laszlo ve sadece mahiyetindeki subaylar değil aynı zamanda mültecilerden diğer birçok subay size aşağıdaki ithamlarda bulundular. Bu ithamları ne bir subay kariyerine ne de namusuna yedirmemelidir.

1-Sizin, Almanlar ve Lehleri tahrik etmek suretiyle onların bana yaklaşmasını engellediğinizi ve açıkça makamımı karaladığınızı ifade etmektedirler. Lehler ve Almanları benden tümüyle koparmaya ve ayrıca Macarları bana karşı komplo yapmaları için çalıştığınızı duyuyoruz.

2-Sizin yeni açılan yerde tüm gece içip, kumar oynadığınız ve her defasında sarhoş bir şekilde eve götürüldüğünüz ve hatta başka bir gün ise hizmetçinizle kumar oynadığınız ve tüm paranızı kaybettikten sonra hizmetçinizin size ödünç para vermek istemediği suçlamalarında bulundular. Böyle bir davranış subay şerefine bağdaşmaz. Söz konusu yerin sahibi akşamcılardan, içki âleminden ve oyunlardan rahatsız olmaktadır. Bu yeri sevk ve idare etmekten yakınmaktadır ve siz kurmay subay olduğunuz için ve bunu sizden kaynaklandığını bildiği için sesini çıkaramıyor. Bu şikâyetler bana resmen yapılırsa, şerefimi rencide etmeden bu bahsi kapatmak zorunda olduğumu her halde idrak edersiniz. Kendinizi suçlu hissedin ya da hissetmeyin. İlk yapacağınız şey suç işlediğinizi kabul etmeniz gerekir. Kendi kendinizi kontrol ediniz. Bana karşı olan vazifeyi yerine getirmeniz gerekir. Şerefinizi yeniden kazanmanız için bir şeyler yapmalısınız ve bu pişmanlık geride kalan ömrünüzü mutsuz yapmayacaktır. Fakat ikinci durum çok farklı bir durum gerektirir. Eğer suçlu olduğunuzu kabul etmiyorsanız, o zaman ben şerefli subaylardan bir komisyon oluşturacağım. Söz konusu şikâyetleri araştıracağız ve sonuçları karar vermem için bana sunacaklar. Ben daha ileri gitmeden, 24 saat içinde askeri şerefinizle yazılmış bir cevap bekliyorum Saygıdeğer arkadaşım! (Hajnal, 1927, s. 685-689).

Kossuth, Şumnu'da kendisine tertip edilmesi düşünülen suikastlarla ilgili endişe duyuyordu. Macar kralı, Şumnu'da her an Avusturyalı ajanlarca tertip edilecek bir suikasta kurban gidebilirdi. Gerçekten de Şumnu'da birtakım ajanlar mültecilerin huzurunu kaçırmak için kol geziyordu. Bu durum da Kossuth'u oldukça rahatsız ediyordu. Bu türden müessif bir hadisenin yaşanmaması için Kossuth, 8 Ocak 1850'de General Boehk'e bir mektup yazdı. Macar kralı, Şumnu'daki ajanlar ve faaliyetleriyle ilgili şu bilgileri vermektedir.

Serasker'den Halim paşaya dün bir mektup geldi. Bu mektupta sizin İstanbul'a vardığınız belirtilmektedir. Size seyahat boyunca bir şey olmadığı için sevindim. Aksi takdirde çok üzülürdüm. Çünkü yaklaşık 4 haftadır sizden bir satır yazı dahi alamıyorum. Sizden beni önemli meselelerin son durumu hakkında bilgilendirmenizi rica ediyorum. Böyle iletişim kurma şerefine nail olacağım. Bu mektubu size getiren Bay Bardy'dir. Bay Bardy, büyük bir fedakârlıkla ve Baron ailesinin yardımıyla bana Avusturya'nın canilik komplolarını İstanbul'dan kurye olarak ulaştıran ve katillerle birlikte aynı gemiyle Varna'ya kadar seyahat etmiş biridir. Bu sadakatinden ötürü ona minnettarım. Onun güvenini kazandım. Yaşamıma yapılacak bir suikastı önceden haber aldım. Fakat bu gerçekleşmedi. Daha sonra adı geçen memura Seraskerin bir mektubu geldi. Bu mektupta her şey açığa kavuştu.

Bundan sonra Bardy'nin burada uzun süre kalması faydalı olmayacaktı. Ve ben onu İstanbul'a geri gönderdim. Konu artık istikrarsız gidiyordu. Katillerden 7 kişi kılavuzluk yapıyor, diğer yedisi ise sessizce dört tarafı kolaçan ediyorlar. Ben gerçekten bu alçaklığın İstanbul'da resmi yollarla halledileceğine inanıyorum. Bay Bardy size gerekli şeyleri verebilir. Bay Bardy komployla ilgili ilk haberi Avusturya konsolosluğundan almıştır. Bu konuda size bilgi verecektir. Ben sizden Sayın Bardy'le konuşurken dostça olmanızı rica ediyorum (Hajnal, 1927, s.640).

Şumnu'da mülteci kampında bazı beklenmeyen ve uygunsuz gelişmeler de olabiliyordu. Nitekim mültecilerle onları korumakla görevli Halim Paşa arasında birtakım sıkıntılar meydana gelmişti. Bu gelişme, Kossuth'u üzmüş ve Kossuth Halim Paşa'ya 19 Ocak 1850'de bir mektup yazmıştır. Kossuth bu tür hadiselerin mülteciler arasına ikilik sokmak amacıyla Avusturya konsolu tarafından çıkarıldığını ifade ettikten sonra Halim Paşa'dan Avusturya konsolosuna baskı yapmasını istemiştir. Kossuth'un Halim Paşa'ya yazdığı mektupta genel olarak şu hususlara vurgu yapıyordu.

Dün gece birkaç kişi Avusturya konsolos yardımcısıyla alakalı esef verici olaylar işlemişlerdir. Bu olayda bir kişi suçludur. Bu kişi, buradaki Macar mültecilerinden değildir. Bu skandalı öğrendiğim an, konsolosluğun tehdit ettiği şahsı her türlü hakarettten kurtardım ve olayı tahrik edenin tutuklanmasını emrettim. Silahlı gücün kâfi derecede olmayışından ötürü, emir ifa edilemedi. Fakat ben, ekselansların bu satırları okuduktan sonra bunu işleme sokacağına inanıyorum. Şayet dün gece gerekli silahlar tedarik edilseydi bu daha erken olabilirdi. Bu esef verici olay maalesef Avusturya konsolos yardımcısının değişik entrikalarla kamuoyunu etkilemesinin bir sonucudur. Bu kesinlikle tüm mülteciler adına tasvip etmediğim ve suçluların cezalandırılması için ricada bulunduğum dünkü hadise için bir mazeret değildir. Yetkim altında bulunanlarla birlikte yardım etmeye hazırım.

Ben ekselansların birkaç suçludan ötürü bir sürü suçsuz mültecinin kurban edilmek istenmesi hususunda adil olacağına inanıyorum. Bunun için ben, yüzbaşı rütbesindeki subayları kışlaya yerleştirme niyetinde olan ekselanslarından ya bu konuyu kapatmasını ya da yavaş yavaş etkisiz hale getirmesini rica ediyorum. Çünkü yer eksikliğinden ötürü bu yerleştirme gerçekleştirilemez. Bunu gerçekleştirmek için, beylerin aşırı lüks hayat şartları mültecileri zor durumda bırakabilir. Türk milletinin doğrudan emirleri doğrultusunda, mültecilerin liderliği ile sorumlu olduğum için ekselanslarından serbestlik rica ediyorum. Beni zor durumda bırakmamasını ya da yazılı olarak benim artık mültecilerin lideri olarak telakki edilmediğimi bildirmesini rica ediyorum. Uygun bir cevap bekliyorum. Saygılarımı kabul buyurmanızı rica ediyorum (Hajnal, 1927, s. 667-668).

Macar kralı, eşini ve çocuklarını yanına almadan Osmanlı Devleti'ne sığınmıştı. Avusturya'nın elinden kurtulan Kossuth'un eşi, 1850 yılı başında Şumnu'ya gelmişti. Bu gelişme doğal olarak hem Kossuth hem de mülteciler için bir moral kaynağı olmuştur. Macar kralı eşinin Şumnu'ya gelişinde yardımları olduğuna inandığı Garasanin'e 14 Şubat'ta bir mektup yazmıştır. Kendinin ve eşinin ruh hâlini ve Macaristan'a olan özlemini duygulu cümlelerle şöyle anlatmıştır.

Ekselansları,

Vatanım kötü kaderin pençesi altında kıvrılırken ben, ölüm ile sürgün arasında seçim yaptım. Bu seçimi yaptım ve asla boyun eğmeyeceğim. Tanrıdan ümidimi kesmeyerek ve özgürlüğe kavuşmaktan şüphe etmeden, bu sürgünü tercih ettim. Vatansızlık azabı çok büyüktür. Vatanperverlerin göğsünün taşıyabileceğinden daha ağırdır, daha büyüktür.

Bana göre bu işkencenin, bu dertlerin bardağı henüz dolmadı. Vatanımın kaderi, eşimi bağrımdan koparıp aldı. Bu bir teselli ve yaşama sevincimdir. Tanrı beni korusun.

Benim mutsuz eşim, boyun eğen vatanda kaldı. Ve tüm yaşamını zavallı çocuklarımızı kana susamış canilerin elinden kurtarabilmek için feda etmeye hazırdır. Ancak muvaffak

olamadı. En büyüğü sekiz yaşında olan üç zavallı çocuğum caniler tarafından yakalandı ve dört ay sonra şehit edildiler. Bundan beş ay sonra da kahraman eşimi bağrıma bastım.

Ruhumu kime minnettarım, size, sayın bakan ve şerefli alicenap halkınıza. Eşimi büyük bir şerefle kabul buyurdunuz. Onları kabul etmeniz bende size ve milletinize karşı minnettarlık duygularını filizlendirmiştir. Benim Sırp topraklarında sevgili eşime kavuşmam emrini verdiğiniz için minnettarım. O, Sırlar arasında bir sığınak değil aynı zamanda alicenap bir alaka ve her kesimden insanın boyun eğmesi gereken alicenaplık örneği bulmuştur. Siz sayın bakan ve şerefli milletiniz bana büyük bir iyilik yaptınız. Siz bu büyüklüğünüzle, beni, eşimi ve vatanımı şerefledirdiniz. Kadınlara zulmeden ve çocuklara işkence yapan Avusturyalıları nazaran siz ne kadar şereflisiniz!

Sayın bakan, lütfen içten duygularımı kabul buyurunuz.

Size ve misafirperver vatanınıza duyduğum minnettarlığı lütfen sonsuza dek kabul buyurunuz.

Eşimin sizin yardımınızla kurtulması, halkınızla halkımızın kardeş olmasına vesiledir. Bunu hep arzu etmişimdir. Bir devlet adamı olarak, sağlıklı bir politikayı, bir insan olarak da minnettarlığı hayatımın en kutsal görevi olarak saymaktayım.

Tanrı ekselanslarını kanatları altına alsın! Prenslerinizi korusun. Tanrı devletinizi korusun. Halkınıza güzel, mutlu bir gelecek nasip etsin. Eşim içten ve sıcak duygularını ekselanslarına aracılığımla teyit etmektedir. Lütfen yüksek saygılarımı ve sonsuz minnettarlığımı kabul buyurunuz (Hajnal, 1927, s. 659-661).

Sonuç

Macar Özgürlük Savaşı'nın Rus ve Avusturya orduları tarafından bastırılmasıyla birlikte Macar mültecilerin Osmanlı ülkesine sığınma süreçleri başlamıştır. Osmanlı Devleti, Avusturya ve Rusya'nın baskılarına karşı direnmeyi başarmış ve mültecileri teslim etmemiştir. Bu süreç içerisinde Vidin, Şumnu ve çeşitli Osmanlı şehirlerine yerleştirilen mülteciler olumsuz kış şartlarında zorlu bir yolculuk yapmışlardır. Osmanlıya sığınanlar arasında Macar Kralı Lajos Kossuth da bulunuyordu. Kossuth, Şumnu kampında kaldığı süre içerisinde Macarları tekrar bir araya getirebilmek, Osmanlı'ya sığınanları dağılmadan bir arada tutabilmek ve vatanını kurtarmak amacıyla dönemin Osmanlı idarecileri başta olmak üzere kendisinden sonra görevi devralan askeri sınıfa mensup isimlerle ve Polonyalı mültecilerle de diplomatik yazışmalar yapmıştır. Yazışmalarında mültecileri bir arada tutmak amacıyla maddi destek arayışında olmuş ve zaman zaman bu konuda ümitsizliğe de kapılmıştır. Mektuplarda; mültecilerin en fazla ihtiyaç duydukları maddeler arasında gazete, kitap gibi eşyaların yanı sıra kıyafet ve tıbbi malzemelerin yer aldığı görülmektedir. Kossuth'un bu taleplerinin karşılanması için Babıali ile yaptığı yazışmalardan hareketle Osmanlı Devleti'nin imkânlar ölçüsünde mültecilerin ihtiyaçlarını karşıladığı söylenebilir. Rusya ve Osmanlı Devleti arasında mülteciler nedeniyle bir savaşın çıkmasının muhtemel görüldüğü bu dönemde Kossuth, mektuplarında savaşın başlaması için iki taraf arasında uzun süredir var olan düşmanlığa vurgu yapmıştır. Osmanlı Devleti'nin bunları göz önüne alarak bir an önce savaşa başlaması gerektiğini ifade etmiştir.

Kossuth, Şumnu kampında kaldığı sürede mültecilere karşı Avusturya tarafından bir suikast düzenleneceği yönünde bilgiler almıştır. Bu bilgileri, askerî sınıfa mensup isimlerle paylaşmış aynı zamanda kendi güvenliklerinin sağlanması konusunu Osmanlı Devleti'ne de iletmiştir. Avusturya'nın mültecilerin kaldığı yere bir gözlemci göndermek istemesi sonrasında ise Kossuth bunun kabul edilmemesi için Osmanlı Devleti'ni ikna etmek amaçlı yazışmalar yapmıştır. Kossuth'a göre Avusturya bir takım girişimlerle mültecilerin arasına sızarak onlar arasındaki dayanışmayı yok edecektir. Avusturya, mültecilerin Osmanlı'ya olan güvenini sarsmaya çalışarak mültecilerin iade edilmeleri için çabalamaktadır. Kossuth, Şumnu kampında yaptığı diplomatik yazışmalarda; Avusturya'ya iade edilmeleri halinde Macaristan'ın tekrardan yapılanmasının

mümkün olmayacağını, bu nedenle Osmanlı Devleti'nin himayesinde kalmaları gerektiğine de vurgu yapmıştır.

Kossuth, Avrupa'nın çeşitli merkezlerinde dağılmış hâlde bulunan mültecileri bir araya getirmek için İngiltere'ye gitmek istemiştir. Bu konuda maddi bir desteğe ihtiyaç duyduğu için bu amacını gerçekleştirememiştir. Osmanlı topraklarında kaldığı süre içerisinde gördükleri iyi muamelelere de mektuplarında yer veren Kossuth, zaman zaman Osmanlı Devleti'ni mülteciler meselesinde kendi açısından olaylara bakmaya davet etmiştir. Bütün bu yazışmalar Macar Kralı Lajos Kossuth'un Şumnu'da kaldığı üç aylık bir süre içerisinde vatanını kurtarmak ve mültecileri tekrardan bir çatı altında toplamak adına yaptığı girişimlerle ilgili bilgi edinmemizi sağlamıştır. Sağlığının bozulduğu dönemlerde dahi yazışmalar yapmaya devam etmesi, Osmanlı Devleti ile mülteciler meselesinde ortak bir tutum sergilemek istemesi ise mektuplarından Kossuth'un karakteri ile ilgili edindiğimiz bilgiler arasındadır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), İrade Dosya Usulü (İ. DUIT), 75-1/7

BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), Sadâret Amedî Kalemî (A. AMD), 11-44.

Araştırma ve İnceleme Eserleri

d'Eszlary, C. (1961, 20-26 Ekim). *L'emigration hongroise de Louis Kossuth en Turque entre 1849-1850* [Bildiri sunumu]. Türk Tarih Kongresi. Ankara, Türkiye.

Duran, A. & Köse, İ. (2017). Lajos Kossuth ve Macar mülteciler. *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, (6), 291-314,

Gümüş, M. (2010). 1848 mülteciler meselesi örneğinde 19. yüzyıl Türk diplomasisi. *History Studies*, 2(2), 255-280. http://dx.doi.org/10.9737/hist_72

Hajnal, İ. (1927). *A Kossuth-emigracio Törökországban*. Kiadja a Magyar Történelmi Társulat.

İmferi, V. (1851). Die Ungarischen flüchtlinge in der Türkei. Bei Friedrich Ludwig Herbig

Korn, P. (1851). Kossuth und die Ungarn in der Türkei. Schuberth Publishing House.

Nazır, B. (2016). *Osmanlıya sığınan Macar ve Polonyalı mülteciler*. Yeditepe Yayınevi.

Saydam, A. (1997). Osmanlıların siyasî ilticalara bakışı ya da 1849 Macar-Leh mültecileri meselesi, *Bellekten*, 61(231), 339-386.

Saylan, K. (2013). Bir mültecinin Balkan izlenimleri (1849-1851), *History Studies*, 5(6), 113-130.